

Lodewijk Asscher

Gehouden op 28 oktober 2012

Schriftlezing: Lucas 19:16-31

KYRIË

Aan het begin van dit uur spreken we uit wat in onze wereld godgeklaagd is.

De jongen met gedragsproblemen die uit trajecten voor probleemjongeren geweerd wordt omdat hij gedragsproblemen heeft.

De jongen die in een neerwaartse spiraal terecht is gekomen door onze bureaucratische regeldrift. Voor wie het enige werk dat hij kon vinden, geen vaste baan is maar werk met een 0 uren contract. En omdat je met een 0 uren contract niet in aanmerking komt voor een huurhuisje heeft hij geen vaste verblijfplaats. Als gevolg daarvan verliest hij ook nog zijn 0 uren aanstelling. Bij de sociale dienst worden hij weggestuurd omdat het hem niet lukt afspraken na te komen. Wie de hulp het hardste nodig heeft, heeft nergens recht op.

Een man van 53 heeft zijn baan verloren. Hij komt nergens meer aan de bak, maar op de sociale zekerheid zoals we die kennen kan hij geen beroep doen. Hij heeft namelijk nog een huis.

Een stel wiens huwelijk op de klippen loopt en dat nog niet zo lang geleden voor de hoofdprijs een huis kocht, kan het aan de straatstenen niet kwijt. Of wel, maar blijft met een torenhoge restschuld zitten. De verpleger die in de buurtzorg werkt, komt – omdat zijn werk opnieuw wordt aanbesteed – onder een andere baas te vallen. Wordt ontslagen en daarna opnieuw aangenomen, maar nu als flexwerker of voor veel minder salaris.

De vrouw die vroeger nog gewoon een contract voor 38 uur had, maar die nu – in de nacht – vijf uurtjes mag werken, als de baas het belooft. Vluchtelingen slaan hun kamp op in een Amsterdamse straat. Ze hebben gegokt op een nieuwe toekomst, maar alles verloren. Meisjes uit het Oostblok zijn met mooie verhalen over een betere toekomst naar Amsterdam gelokt en zitten nu 6 dagen in de week, 16 uur per dag op de Wallen achter de ramen, vaak zonder dat ze een cent zien van het geld waar ze voor werken. Het kind dat niet het onderwijs krijgt waar het recht op heeft. Omdat ze op haar vierde al teveel achterstand heeft opgelopen, omdat ze de taal niet goed spreekt en haar juf haar talent niet herkent.

GLORIA

Uit chaos van lakens en
voorgevoel opgestaan, gordijnen
open, de radio aan, was
plotseling Scarlatti
heel helder te verstaan:
Nu alles is zoals het is geworden,
nu alles is zoals het is
komt het, hoewel, misschien
hoewel, tenslotte nog in orde.

(Daglicht van Judith Herzberg)

De preek van de leek

PREEK

Kent u Tina? Ze was de beste vriendin van Margareth Thatcher. Tina staat voor: There is no alternative. En Thatcher wilde er mee zeggen dat het neoliberalisme de enige weg was. Dat de oplossingen van de markt de enige oplossingen zijn.

There is no alternative

Ik geloof niet in TINA. Ik denk dat er altijd alternatieven zijn. En dat je die alternatieven vindt door om je heen te kijken, je te verbazen, je te verwonderen over wat je ziet. En stil te staan bij wat onrechtvaardig is, wat onacceptabel is. En dan net zolang zoeken totdat je een werkend alternatief hebt gevonden.

Want hoe fijn is het eigenlijk om te kunnen genieten van al je rijkdommen, op voorwaarde dat je de hekken om je huis steeds hoger bouwt. Dat je knokt of betaalt om jouw kinderen op een goede school te krijgen, wetende dat de toekomst van onze stad, ons land, bedreigd wordt doordat er zoveel kinderen niet dat voorrecht hebben en dat hun talenten geen recht wordt gedaan.

Dat je je neerlegt bij de afschuwelijke uitbuiting van jonge vrouwen, hier vlak om de hoek. Omdat de prostitutie nu eenmaal iets is dat altijd al heeft bestaan en het zo'n fijne toeristische attractie is. Omdat, er geen alternatief zou zijn.

U kent het gedachte experiment van Rawls wellicht. Voor mij is het is het een leidende gedachte oefening. Het is een seculiere variant op het Bijbelverhaal van Lazarus en de Rijkaard. Rawls was een Amerikaanse rechtsfilosoof die een model heeft bedacht om op een onafhankelijke manier te kijken hoe burgers zich tegenover elkaar en de overheid zouden moeten verhouden. Hij zegt, 'stel nou dat je gesluierd bent door onwetendheid'. Je weet niet wie je bent en dus ook niet of je hoort bij de machthebbers of bij de machtelozen, bij de happy few of bij de grote massa. Ben je de Rijkaard of ben je Lazarus. Je weet niet of je aan de kant van de overheid staat of aan de kant van de burger. Je weet niet of je bij de meerderheid hoort of juist tot een minderheid. Home of hetero. Man of vrouw.

Als je dat allemaal niet zou weten? Hoe zou je dan willen hoe de samenleving eruit ziet? Het antwoord op die vraag is jouw antwoord op de vraag wat rechtvaardigheid betekent. Het is jouw antwoord: niet iedereen zal tot dezelfde conclusies komen. Maar je antwoord zal je altijd doen beseffen dat we iets gewoon zijn gaan vinden wat niet normaal is. Het is niet normaal dat we de andere kant opkijken als vrouwen tegen hun wil achter de ramen zitten. Het is niet normaal als in een probleemgezin 25 verschillende hulpverleners komen. Het is niet normaal als uit sommige stadsdelen nauwelijks kinderen naar het vwo gaan.

In Amsterdam heb ik vaak aan schoolbestuurders gevraagd of ze hun eigen kind bij zichzelf op school zouden doen. Of ze alle excuses die ze opwierpen om te verdedigen dat hun school het niet goed deed, afdoende vonden om hun eigen kind er heen te sturen. Dan valt er vaak een ijzingwekkende stilte. Want nee, dat doen ze niet. En als een school niet goed genoeg is voor jouw kind, waarom dan wel voor die van een ander?

De preek van de leek

Het verhaal over Lazarus gaat ook over het vermogen je in een ander te verplaatsen. Het verhaal van de Rijkaard en Lazarus probeert ons te vertellen dat wie zich alleen over zichzelf ontfermd, wie over de hongerige zwerende Lazarus heen kan stappen, het leven tekort doet. Maar het inspireert me ook omdat het laat zien hoe we ons pas in de ander verplaatsen als het al te laat is. Het symboliseert de onverschilligheid die onze samenleving bedreigt.

Voor mij is dat waar de politiek over gaat, of over hoort te gaan: het vermogen je in de ander te verplaatsen. De keuze tussen het eigenbelang of het je in een ander verplaatsen. Iedereen kent het voorbeeld van de dokter die pas nadat hijzelf geconfronteerd is met een ziekte, de zieken beter begrijpt. Als je zelf kinderen hebt, begrijp je de zorgen van je eigen ouders om jou beter. Een andere tekst die dat ook op een prachtige manier verwoordt is het boek *The plot against America* van Phillip Roth. Op een ijzingwekkende manier herschrijft Roth de Amerikaanse geschiedenis. En daarmee zijn eigen geschiedenis. Niet Roosevelt wint de verkiezingen in 1940 maar luchtvaartheld Charles A. Lindberg. Een man die er een vriendschappelijke verstandhouding met Adolf Hitler op nahoudt. Roth beschrijft hoe zijn gezin, met hem zelf als kleine jongen, deze periode-Lindberg overleefd. Een periode waarin Joodse Amerikanen alle redenen hadden om te vrezen. Het grijpt je – mij in ieder geval – naar de strot. Het boek helpt je een voorstelling te maken van een ander leven, dat je ook had kunnen leiden. En als je jouw alternatieve levens voor je ziet, dan lukt het je ook om *alternatives* te bedenken voor anderen. Want zonder dat we ons best doen om ons in de ander te verplaatsen, als we dat pas gaan doen als het al te laat is, dan ligt Tina op de loer. En overwint de onverschilligheid.

Ik ben trots op mijn strijd tegen misstanden hier vlak bij op de Wallen, waar dingen gebeuren die ik niet acceptabel vind, maar die we met zijn allen heel gewoon waren gaan vinden. Want: *There is no alternative*. Mijn bemoeienis daarmee is niet begonnen met een alles overkoepelende ideologie of een geloof. Maar met persoonlijke ervaringen en gesprekken. Toen ik als beginnend raadslid bevriend raakte met mijn collega Karina Schaapman, was zij het, haar verhalen die mij lieten zien, lieten voelen dat ik onterecht zo trots was geweest op onze Nederlandse tolerantie en vrijheid. Dat het onverschilligheid om het lot van een ander was.

Ik ben trots op mijn gevecht om de Amsterdamse scholen te verbeteren. En ook deze kwam niet voort uit een groots en meeslepen alles overkoepelend geloof. Maar uit de diepgewortelde wens dat mijn eigen kinderen goed onderwijs krijgen en mijn daaruit voortvloeiende zorg om de staat van het onderwijs in mijn stad. En ik kan me daardoor goed verplaatsen in alle andere ouders en kinderen.

Solidariteit, we vinden het een heel ingewikkeld concept om over te praten. Hoe geef je er in deze tijd invulling aan. Is het nog wel van deze tijd, zijn mensen nog in staat om echt solidair met elkaar te zijn. Maar als je om je heen kijkt, zie je dat in de familiesfeer het volstrekt vanzelfsprekend is om voor elkaar te zorgen en voor elkaar op te komen. Voor je burens doe je het ook nog wel. Mensen zijn wel te porren wat meer belasting te betalen voor de speeltuin in de buurt. Dat laat zien waar mensen toe in staat zijn. Ik denk ook aan de positieve voorbeelden van projecten als Goal en De voorleesexpres, waar je een kind helpt met huiswerk maken of in een gezin een uurtje in de week komt voorlezen.

De preek van de leek

Mensen die zo kennis maken met die anonieme ander, laten vaak nooit meer los. En ervaren dat niet alleen helpen heel makkelijk en dankbaar kan zijn, maar dat je eigen leven er ook door verrijkt. En zo kunnen dingen die heel concreet en dichtbij voor jou zijn tot hele grote dingen worden...

Wat zou onze stad, ons land, onze wereld mooi zijn als we onze onverschilligheid af konden werpen. Verplaats je in anderen, bekommerde je om anderen. Wees niet onverschillig en accepteer het onacceptabele niet. Er is altijd een alternatief! Begin nabij, het hoeft niet de armoede in de derde wereld te zijn, het hoeft niet meteen vrede in het Midden Oosten te zijn. Ook jouw Lazarus ligt waarschijnlijk gewoon voor je deur, woont naast je, heeft kinderen op de school van jouw kinderen, winkelt in dezelfde supermarkt.

En lukt dan altijd alles? Nee, natuurlijk niet. Dat weet ik net zo goed als ieder ander. Als je zoekt naar een alternatief dan tast je in het duister, en dan zal je dus je neus stoten. Ik weet maar al te goed hoe dat is. Ik ben vaak vol goede moed een weg in geslagen die nergens toe leidde. Als ik vol geestdrift aan iets begin, dan tref ik weerstand, krijg of maak ik ruzie of faal ik soms zelfs compleet. Dat hoort er bij. Ik ben er, toen ik daar verantwoordelijk voor was, niet in geslaagd om de Inburgering tot een succes te maken. Ik probeerde zo goed mogelijk zoveel mogelijk mensen een traject in te krijgen en verloor uit het oog of die mensen daar ook daadwerkelijks iets waardevols leerden...

In mijn geval is dit wat ik doe: ik probeer te leren van mijn fouten, in de hoop dat ze me de weg naar het alternatief beter zullen helpen vinden. Er verder, uithuilen en doorgaan. Niemand heeft gezegd dat het makkelijk zou zijn.

Het wordt zelfs heel erg moeilijk. We zijn in een nieuwe tijd aangekomen. De tijd van meer is voorbij. De tijd van minder staat voor de deur en dat betekent dat we voor een enorme uitdaging staan met zijn allen. Want we weten nog helemaal niet hoe je in tijden van krimp er toch voor kunt zorgen dat we een staat overeind houden op een manier die werkt, die veiligheid biedt, een vangnet zoals het ooit bedoeld was. Die zorgt dat we met zijn allen voor elkaar zorgen, dat we solidair zijn met elkaar in tijden van nood en tegenspoed. Vanaf Thorbecke is onze verzorgingsstaat alleen maar gegroeid en wij zijn er ook allemaal nog helemaal op ingesteld om alles meer te laten zijn. Om naast bestaande oplossingen en maatregelen, naast bestaande instellingen en instituties, nieuwe te ontwikkelen en op te richten. Maar door de financiële crisis, de economische crisis, maar ook door de verandering van de samenstelling van onze bevolking, houdt dat nu allemaal op.

Je kunt nu al zien dat het piept en knarst. Want de neiging is om dat wat bestaat met hand en tand te verdedigen. We willen niet kwijt wat we verworven hebben. Maar je ziet dat deze tijd om een andere aanpak vraagt. Want er ontstaan nieuwe groepen en problemen waar we nog helemaal geen oplossingen voor hebben. Ik denk dat onze tijd vraagt om een nieuw soort oplossingen voor de nieuwe onzekerheden van deze tijd. Gebaseerd op iets heel ouderwets: solidariteit. Ofwel het vermogen je in een ander te verplaatsen. Dat vraagt ook meer van ons zelf. Het vraagt om meer verantwoordelijkheid van burgers voor zichzelf – of liever gezegd: voor elkaar. Neem het voorbeeld van de Jeugdzorgmedewerker die om een uitzondering vroeg om een jongetje met een busje naar school te brengen. Zijn vader zat in een rolstoel en kon met slecht weer de anderhalve kilometer naar school slecht afleggen. Het was niet bij de

De preek van de leek

hulpverlener of bij de vader zelf opgekomen om aan de juf te vragen of er niet een klasgenootje was waar de jongen mee op kon lopen naar school.

Wees niet onverschillig. Jij kunt een verschil maken. Doe dat dan ook. Verwacht niet dat een Ander het oplost. Een politicus, een held of een godheid. Je kan niet van de politiek verwachten dat zij alles oplossen. Je verwachtingen zijn dan niet reëel én je houdt ook op je af te vragen welke rol je zelf kunt spelen.

Ik geloof niet in TINA. Als je dat wel doet, al je je er bij neerlegt dat het is zoals het is, als je zoals de Rijkaard gewoon over Lazarus heen stapt die hongerig en met pijn voor je deur ligt, dan is het leven maar armoedig. Want onverschilligheid bedreigt onze samenleving meer dan die paar mensen die echt moedwillig de samenleving kwaad willen doen.

Amen.

